RECENTE PLEUROTOMARIA'S IN NEDERLANDSE VERZAMELINGEN

door

J.G.B. Nieuwenhuis

Een overzicht van alle levende Pleurotomaria's wordt gegeven in het voortreffelijke artikel van E.R. Cross, getiteld "The Pleurotomariidae - a survey of the known living species" (The Hawaiian Shell News, Vol. XIX N° 8, August 1971). Dit artikel inspireerde mij tot een onderzoek naar het voorkomen van vertegenwoordigers van deze familie in Nederlandse verzamelingen.

Het aantal exemplaren in Nederland is groter dan ik verwachtte en wellicht een geruststelling voor de heer H.K. Mienis, die onlangs in het CB een artikel wijdde aan Entemnotrochus rumphii en daarin de verzuchting uitsprak dat het nog wel lang zou duren eer exemplaren van deze millionairsschelp, zoals ze wel genoemd wordt, in privé-collecties zouden worden opgenomen. (CB N° 149 p. 123).

Alle in dit voorlopig overzicht genoemde exemplaren zijn in het bezit van musea en leden van de NMV. Het is mij echter bekend dat er in den lande grote schelpenverzamelingen worden aangelegd door mensen, die bij geen enkele vereniging zijn aangesloten en uitsluitend schelpen verzamelen als statussymbool. Het gaat er bij hen om, van elke soort het grootste en mooiste exemplaar ter wereld te bemachtigen, waarbij geld geen rol speelt. Dit is echter een hoofdstuk apart en valt buiten het bestek van dit artikel.

In het bovengenoemde artikel van Cross worden de volgende soorten genoemd:

Entemnotrochus adansonianus (Crosse and Fisher, 1861)
Entemnotrochus rumphii (Schepman, 1879)
Perotrochus africanus (Tomlin, 1948)
Perotrochus amabilis (F.M. Bayer, 1963)
Perotrochus atlanticus Rios and Matthews, 1968
Perotrochus gemma F.M. Bayer, 1965
Perotrochus hirasei Pilsbry, 1903
Perotrochus lucaya F.M. Bayer, 1965
Perotrochus pyramus F.M. Bayer, 1967
Perotrochus nidas F.M. Bayer, 1965
Perotrochus quoyanus (Fischer and Bernardi, 1856)
Perotrochus teramachii Kuroda, 1955
Perotrochus sp. indet.
Mikadotrochus beyrichi (Hilgendorf, 1877)
Mikadotrochus notialis Leme and Penna, 1969
Mikadotrochus schmalzi Shikama, 1961
Mikadotrochus salmianus (Holle, 1899).

In totaal dus 17 soorten, waarvan de volgende in Nederlandse collecties zijn opgenomen:

Entennotrochus adansonianus (Crosse and Fisher)

1. Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam.
   1 ex. op alcohol met operculum, hoog 70 mm en breed 83 mm. Getrawld in de Atlantische Oceaan + 175 km ten noorden van Nieuw Nickerie, Suriname, 21-VI-1968, diepte circa 95-113 m. Geschenk van L.J. Klein, m/v "Calamar", Stat. 464.
2. Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden.
   1 ex. met radula, hoog 92 mm en breed 104 mm. Audros Island, Bahamas Islands. Geschenk van W.A. Starck.

Entennotrochus rumphii (Schepman, 1879)

1. Natuurhistorisch Museum, Rotterdam.
   1 ex. zonder operculum, hoog 141 mm en breed 187 mm. Afkomstig uit de Molukken, Indonesië, 1859. HOLOTYPE. Koll. Nmr 13783.
2. Stichting Het Zeebiologisch Museum, 's-Gravenhage.
   1 ex. met operculum, hoog 125 mm en breed 150 mm. Shikoku Island, Tosa Bay, Japan, 100 m. Verkregen door aankoop/ruil in 1971.
3. Zeeaquarium, Delfzijl.
   1 ex. met operculum, hoog 160 mm en breed 190 mm. Gedregd op een diepte van 190 vaden (356m.) in de Taiwan Strait, Taiwan (Formosa), 28 juni 1970. Verkregen door aankoop.
4. J.G.B. Nieuwenhuis, Rotterdam.
   1 ex. met operculum, hoog 120 mm en breed 150 mm. Getrawld tussen Okinawa en Keelung (Noord-Taiwan), 150-200 vaden, april 1971. Verkregen door aankoop.
5. C.A. van der Peijl, Goes.
   1 ex. met operculum, hoog 125 mm en breed 155 mm. Ten noordoosten van Taiwan, 100 vaden, maart 1971. Verkregen door aankoop.

Perotrochus africanus (Tomlin, 1948)

1. C.A. van der Peijl, Goes.
   1 ex. met operculum en radula, hoog 90 mm en breed 110 mm. Kust van Natal, 50-100 vaden, september 1971. Verkregen door aankoop.
   N.B. De heer Van der Peijl merkt hierbij nog het volgende op: "Van deze soort werden in 1971 langs de kust van Natal een dertig exemplaren gevist; weinigen kwamen gaaf boven. In 1973 werden slechts nog enkelen gevist en deze waren nog klein, dus lijkt het er op, dat ze in korte tijd zijn doodgevist. Ze werden slechts in een klein gebied gevonden." Laten we hopen dat de sombere conclusies van de heer Van der Peijl niet bewaarheid zullen worden. De radula van zijn exemplaar is door zijn vriend Jenner in tekening gebracht.

Perotrochus hirasei Pilsbry, 1903

1. Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam.
   1 ex. met operculum, hoog 100 mm en breed 104 mm. Japan, dwars van Tosa (Okinoshima-Kashiwajima), 20 maart 1957, 80-100 vaden. Verkregen door schenking.
2. Natuurhistorisch Museum, Rotterdam.
   1 ex. zonder operculum, hoog 83 mm en breed 93 mm. Japan, Mikawa, gevist op 100 vaden levend. Koll.Nmr 13782.

3. Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden.
1 ex. zonder operculum, hoog 94 mm en breed 98 mm. Kii, Japan. H. Fulton. Verkregen door aankoop.
1 ex. zonder operculum, hoog 92 mm en breed 95 mm. Kii, Japan. Collectie J. Mulder. Verkregen door aankoop.

4. Stichting Het Zeebiologisch Museum, 's-Gravenhage.
1 ex. met operculum, hoog 80 mm en breed 94 mm. Zuid-Chinese Zee, Taiwan. Verkregen door aankoop/ruil. 15-6-1970.
1 ex. zonder operculum, hoog 95 mm en breed 102 mm. Zuid-Chinese Zee, Taiwan. Verkregen door aankoop/ruil in 1971.
1 ex. zonder operculum, hoog 76 mm en breed 82 mm. Zuid-Chinese Zee, Taiwan. Verkregen door aankoop/ruil in 1971.
1 ex. zonder operculum, hoog 69 mm en breed 79 mm. Zuid-Chinese Zee, Taiwan. Verkregen door aankoop/ruil in 1971.

5. C.A. van der Peijl, Goes.
1 ex. zonder operculum, hoog 64 mm en breed 73 mm. Tosa Bay, Japan, 1970.

6. H. van Rij, Amersfoort.
1 ex. zonder operculum, hoog 90 mm en breed 94 mm. Ponhu Island, Taiwan, 350 m, coral area. Dood exemplaar in niet al te beste staat. Verkregen door aankoop in 1973.
1 ex. met operculum, hoog 65 mm en breed 75 mm. Okinoshima, Kohchi Prefecture, Japan, 70-100 vaden. Verkregen door aankoop in 1975.

Perotrochus teranachii Kuroda, 1955.

Voorlopig zijn alle genoende exemplaren onder deze soort gebracht. Cross onderscheidt twee soorten, die hij respectievelijk P. teranachii en P.sp.indet. noemt. Ik kom hier in een afzonderlijk artikel nog op terug.

1. Stichting Het Zeebiologisch Museum, 's-Gravenhage.
1 ex. met operculum, hoog 99 mm en breed 124 mm. West off Okinawa, 28° 50' N en 127° 00'O,10-5-1970, 306 m. Verkregen door ruil.

2. Zeeaquarium, Delfzijl.
1 ex. met operculum, hoog 81,4 mm en breed 105,3 mm. Gedregd op een diepte van 225 vaden (422 m.) in Taiwan Strait (North), Taiwan, op 17 januari 1971. Verkregen door aankoop.

3. J.G.B. Nieuwenhuis, Rotterdam.
1 ex. met operculum, hoog 70 mm en breed 90 mm. Orchid Island (Lanyu Island), Z.O. Taiwan, 200-230 vaden, augustus 1971. Verkregen door aankoop.
1 ex. met operculum, hoog 105 mm en breed 135 mm. Getrawld bij Tungkang, Kaohsiung, Taiwan, 250 vaden, september 1973. Verkregen door aankoop.

4. C.A. van der Peijl, Goes.
1 ex. met operculum, hoog 82 mm en breed 102 mm. Orchis Island, Z.O. Taiwan, 1970. Verkregen door aankoop.

5. H. van Rij, Amersfoort.
1 ex. met operculum, hoog 78 mm en breed 103 mm. Z.W. Kaohsiung, Taiwan Strait bij Tongkang, 85-120 vaden. Verkregen door aankoop in 1973.

Mikadotrochus beyrichii (Hilgendorf, 1877).

1. Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Amsterdam.
   1 ex. met operculum, hoog 93 mm en breed 102 mm. Japan, South Japan Sea, 750 m. Verkregen door aankoop.

2. Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden.
   1 ex. met operculum, hoog 64,5 mm en breed 70 mm. Kust van Boshi, Japan. Collectie H. Rolle. Verkregen door aankoop.
   1 ex. met operculum, hoog 68 mm en breed 72,5 mm. Sagami, Japan. Collectie J. Mulder. Verkregen door aankoop.

Resumerend komen wij dus op een totaal van 28 exemplaren van de familie Pleurotomariidae in Nederland, waarvan 18 in openbare verzamelingen en 10 in particulier bezit.

Hiermede besluit ik deze voorlopige inventarisatie onder dankzegging aan de heren Dr. H.E. Coomans te Amsterdam, B. Entrop te 's-Gravenhage, Dr. E. Gittenberger te Leiden, C.A. van der Peijl te Goes, H. van Rij te Amersfoort en A.K. Schuitema te Delfzijl, die mij met de meeste welwillendheid hun gegevens ter beschikking stelden. Voor verdere mededelingen, ook over nog onbekende exemplaren, houd ik mij ten zeerste aanbevolen.

Beknopte literatuurlijst

A.C. van Bruggen - Pleurotomaria rumphii weer gevonden (Corr. Blad Ned. Mal. Ver. 141: 1527/28)
- Pleurotomaria rumphii, een aanvulling (Corr. Blad. Ned. Mal. Ver. 141: 1571)

E.R. Cross - The Pleurotomariidae - a survey of the known living species (Hawaiian Shell News, August 1971, Vol. XIX, no. 8: 2/14)

H.K. Mienis - Nognaals Entemnotrochus Rumphii (Schepman, 1879) (Gastropoda, Pleurotomariidae) - (Corr. Blad. Ned. Mal. Ver. 149: 123/24).